

INDIVĪDS UN SABIEDRĪBA

- **Klifords Ģircs. Kultūras koncepcijas ietekme uz cilvēka koncepciju.** (Ģircs K.Kultūru interpretācija. R., AGB, 1998)

”(..) Cilvēki (..) pilnīgo sevi jeb pabeidz sevi ar kultūras starpniecību- un tā nav kultūra vispār, bet gan ļoti konkrētas tās formas: Malajas arhipelāga dobo tautas kultūra vai Javas salas iedzīvotāju kultūra, hopi indiāņu kultūra vai itāļu kultūra, augstākās šķiras kultūra un zemākās šķiras kultūra, akadēmiskā kultūra vai komerciālā kultūra. Jau bieži uzsvērtā cilvēka lielā spēja mācīties un pielāgoties, bet vēl jo būtiskāka ir viņa ārkārtīgā atkarība no noteikta mācīšanās veida: no spējas aptvert jēdzienus, no īpašu simboliskās jēgas sistēmu apjēgsmes un izmantojuma. Bebrī ceļ dambjus, putni vij ligzdas, bites šūnās krāj medu, paviāni veido sociālas grupas un peles vairojas saskaņā ar tādām mācīšanās formām, kas balstās lielākoties uz gēnos iekodētiem un attiecīgu ārējo stimulu dotiem rīkojumiem: uz „fiziskām atslēgām”, kas „pieslīpētas organiskām slēdzenēm”. Cilvēki savukārt ceļ dambjus vai nojumes, uzkrāj pārtiku, apvienojas sociālās grupās vai atrod sev dzimumpartnerus, vadīdamies pēc tādiem rīkojumiem, kas iekodēti rasējumos vai projektos, mednieku folklorā, morāles sistēmās un estētiskos spriedumos: jēdzieniskās struktūrās, kas piešķir formu bezveida sliecībām.”

- **Tomass Hillans Ēriksens. Lomu spēle.** (Ēriksens T. H. Mazas vietas- lieli jautājumi. R., LU Akadēmiskais apgāds, 2010.)

Sociālā loma tiek definēta kā statusa dinamiskais aspekts, proti, personas faktiskā uzvedība noteiktā statusā. Modernā sabiedrībā tipisks ir autobusa šofera statuss; un loma ir autobusa šofera faktiskā rīcība, veicot autobusa šofera pienākumus. (Šeit diemžēl ir iespējami zināmi pārpratumi un jēdzienu neskaidrība, jo sociologi lieto vārdu „loma” situācijās, kur

antropologi lieto vārdu „statuss”, un vārsus „lomas izpilde”situācijās, kur antropologi lieto vārdu „loma”.)

Katrs statuss ierobežo personas rīcības brīvību. Princesei, piemēram, nepieklājas līdz vēlai naktij dzert alu necilās dzertuvēs, inuītu šamanim (pareģim, raganim) jāuztur pastāvīgs kontakts ar pārdabiskiem spēkiem, sievai Trobriāna salās jābūt seksuāli monogāmai, rūpnīcas strādniekam pienākas būt darbā plkst. 8.00 katru darba dienu utt. Kad priekšstati, kas saistīti ar statusu, tiek laužti, citi sabiedrības locekļi reaģē, nosakot sankcijas, proti, sodu. Ja kavējam darbu, mums tiek samazināta alga; ja esam neuzticīgi laulātam draugam, riskējam dabūt kāvienu, ja troņmantinieks piedzeras parasta dzertuvē, prese pieprasa atteikties no troņa utt. Šādu negatīvu dažnedažādu sankciju dēļ sociālajā dzīvē ir zināma regularitāte un paredzamība. Bet šī paredzamība nav pilnīga. Ja tā būtu, sabiedrības zinātnieki būtu izcili pareģotāji (tādi mēs neesam, kaut arī dažs labs arvien cenšas pareģot). Sociālais statuss piešķir aktoram zināmas tiesības un uzliek pienākumus kas savukārt nosaka aktora rīcību. Tomēr, par laimi, varētu teikt, ka aktora sociālie statusi nevar noteikt visu cilvēka rīcības lauku, jo statuss tikai retos gadījumos precīzi nosaka, kā uzvesties katrā situācijā, un loma nav tas pats, kas statuss. Mēs esam spiesti improvizēt. Piemēram, katrā sabiedrībā ir vairāki veidi, kā pildīt tēva lomu, kaut arī pastāv konkrētas prasības aktoram, kam ir tēva statuss. Katrs statuss ir daudznozīmīgs, un aktoram tas jāinterpretē, pildot savu lomu. Bieži vien tiek darīts maksimālais, lai pēc iespējas labāk šo lomu interpretētu un iejustos tajā. Savā filozofijas meistardarbā *L'Être et le n'ean* (*Being and Nothingness*) [...] Žans Pols Sartrs apraksta, kā aktori izprot, definē un izrāda savu statusu, nereti mākslotā veidā. Viens no viņa slavenākajiem piemēriem ir par kādas Parīzes kafejnīcas viesmīli, kurš visizsmalcinātākā veidā cenšas izrādīt savu viesmīlību- ar skatienu un žestiem, eleganti balansējot ar pilnu paplāti rokā, šķietami ieiedams virtuvē. Viņš sniedz nevainojamu priekšstatu par to, kādam jābūt viesmīlim.